

Årg 25 Nr 4 2015

S:t Olof

Medlemsblad för Torshälla hembygds-
förening S:t Olofs Gille

God Jul och Gott Nytt År!

Åldermannen har ordet

Julen 2015 närmar sig med stormsteg. Jag tycker alltid att den kommer så fort och jag hinner aldrig riktigt med. Ljusstakar ska plockas fram och pepparkakor och lussekatter bakas. Allt enligt tradition.

Jag tycker om jultraditioner. Vill gärna att varje tomte och ljusstake ska stå på "sin" plats. Runt jul finns så många traditioner och varje familj skapar sina egna samtidigt som man gärna vill hålla fast vid några som man är uppvuxen med. När vi på 1980-talet flyttade till Torshälla skapades två nya traditioner. En är att gå på midnattsmässan i Torshälla kyrka. Stämmingsfullt och så vackert! Tidigare var kyrkan alltid fylld till bristningsgränsen med människor men på senare år har antalet minskat. Kanske beror det på en generationsväxling bland kyrkobesökarna.

Den andra nya traditionen är samlingen vid granen på torget när den tänds på julafton kl 18.00. Även det är stämmingsfullt och vackert. Kyrkokören som sjunger de välkända julsångerna och bekanta ansikten runt torget som man får önska god jul. Båda dessa arrangemang avslutas med att alla tillsammans sjunger "Nu tändas tusen juleljus". Kan det bli mer jul?

Granen står redan nu, till 1:a advent, på plats på torget bland alla bilar. Det är lite tråkigt med alla bilarna på torget men det är bara att acceptera att det inte finns andra parkeringsplatser.

Förhoppningsvis kommer det på julafton att ligga en fin vit snö över vårt gamla, knaggliga, stenlagda torg. Dessa stenar som är så besvärliga att ta sig fram på, men som absolut ska finnas kvar. Att det skulle vara ett stenbelagt torg bestämde Gustav II Adolf så vi kan inte skylla på några som bodde i Torshälla på den tiden.

Förutom att kungen beslutade om att gator och torg i fortsättningen skulle stenläggas så ansåg han att även hus skulle byggas av sten. Det första hus som byggdes i Torshälla var kvarnen, som idag är bibliotek. Kvarnen byggdes under år 1629-30. Arkitekt och byggmästare var H G de Besche som även hade samma uppdrag för Nyköpingshus och Gripsholm.

Kungen tyckte även att det skulle vara rent och snyggt i Sveriges städer varför det "stod var och en vid vite skyldig att på lögardagen städa upp framför eget hus".

Det kommer säkert att "lögas" en hel del i stugorna den närmaste tiden. Jag hoppas dock att ni tar er tid att njuta av de kommande helgerna. En riktigt GOD JUL och ett GOTT NYTT 2016 önskar jag er alla!

Iha

Fritidsaktiviteter i Torshälla på 1930-40-talet

Fortsättning från förra numret av S:t Olof där Bernt Pettersson minns 1930-40 talet.

Fridshem/Torsharg

De som gillade dans kunde välja mellan Torshällaparken (Fridshem/Torsharg), Gröna Lund i Hällby eller Lunaparken i Vallby. Ibland var det även dans vid Nyby. Dansbanan i Torshällaparken var en åttkantig rotunda, som låg på höjden ovanför fotbollsplanen.

Många av den tidens bästa dansorkestrar har spelat i Torshällaparken. En ljusskylt ovanför orkestern talade om vilken dans de tänkte spela. Foxtrot var vanligaste dansen, men även slowfox, vals, tango och en och annan gammeldans spelades. Kvällen avslutades i regel med en stilla

vals. Det fanns en kiosk som serverade kaffe och läsk. Under kiosken fanns en lucka man kunde krypa in genom och leta småmynt. Det hände att jag hittade några småslantar, som ramlat igenom de glesa golvplankorna.

I parken fanns också godisstånd, skjutbana, pilkastning och en scenbyggnad där gaveln blev till ett scengolv när den fälldes ned. Några som jag minns uppträtt där var Pettersson Friberg, Engströms resande teatersällskap, Kaj Gullmar och senare Snoddas, som satte nytt publikrekord för parken.

En populär dansbana var Lunaparken, som låg i backen efter nedfartsvägen till Viggeby (husvagnsparken). Det fanns två dansbanor, en för modern och en för gammeldans, samt en liten scen. De flesta besökarna kom per cykel vilka de kunde lämna in till förvaring. Det var brottarklubben Verdandi som tog hand om cyklarna och på så vis kunde tjäna några kronor.

Det var i Lunaparken jag tog mina första trevande danssteg. För att få komma upp på dansbanan var man tvungen att lämna en så kallad dansplåt, som jag har för mig kostade 25 öre. Sedan fick man ta mod till sig och bjuda upp någon flicka, som dansade bra. Flickorna var ofta villiga att lära mig de olika turerna tills att jag själv någorlunda kunde föra den jag dansade med. För att bli en bra dansare kostade en del ungdomar på sig en danskurs hos dansmästaren Apollon i Eskilstuna.

Det var nästan ett folknöje att gå till Lunaparken och titta på de slagsmål, som ibland förekom. Det var ärliga slagsmål utan några tillhyggen, som ofta slutade med att den ena slagskampen fick en blåтира eller en sprucken läpp.

Att gå på bio var populärt. Biografen i Torshälla Folket Hus visade stumfilmer fram till början av 1930-talet. Jag minns när målarmästare Hellbergs dotter Mia satt och spelade piano till de ljudlösa filmerna. Omkring 1933 inköptes en ljudfilmsapparat, som man var tvungen att byta filmhjul på ett flertal gånger. Man sa att filmen var uppdelad i akter. På söndagarna kunde man gå till Folkets Hus på Tip-Top-biografens söndagsmatinéer och se filmer som Anderssonskans Kalle, Barnen från Frostmofjället och andra barntillåtna filmer. Biljetten kostade, om jag minns rätt 30 öre.

Gamla Folkets Hus vid Rådhusorget där många av oss gråtit till filmen "Barnen från Frostmofjället"

(Red. kommentar)

Saga-Biografen på Storgatan i Torshälla startade 1943. Det var en modernt inredd biograf, som hade ett bra val av filmer. Filmintresset sjönk när folk kunde sitta hemma och se på TV, varför biografverksamheten så småningom upphörde.

Efter krigsutbrottet 1939, var det många torshällabor som engagerade sig i civilförsvaret. Den nybildade civilförvarsgruppen fyllde en viktig samhällsfunktion. De medverkade bl. a. till att flera skyddsrum byggdes.

*Kö inför matiné på Sagabiografen, 1950-talet
Foto: Bäckstrand*

I dag är salongen uppfräschad med en scen som gör det möjligt att ha konserter och andra scenframträdanden.

På 1930-40-talet kunde man gå och se på de kabaréer och nyårsrevyer, som SSU hade på Folkets Hus och IOGT på Godtemplarlokalen. Särskilt nyårsrevyerna var uppskattade med vackra balettflickor och roliga monologer där stadens politiker och andra makthavande personer gisslades. Oscar Wärme var en mycket duktig textförfattare, som stod bakom de flesta numren som framfördes av IOGT-amatörerna.

Det byggdes en skjutbana vid Haga där man kunde förlägga en stor del av de övningar i civilförsvaret, som ofta genomfördes. Skytteföreningen utnyttjade också banan, som låg på Lindan, vilken var en del av den gamla medeltida vägen mellan Torshälla och Eskilstuna. I dag är där villabebyggelse.

Detta var en del av vad torshällaborna kunde fylla sin fritid med. Sedan kunde man även ta bussen in till Eskilstuna och utnyttja dess utbud på nöjen. Men det är en annan historia.

Text: Bernt Pettersson

Sök den lokala historien i Bygdeband

*Bygdebandsgruppen. Fr. v. Björn Maxe, Karin Lindh, Bernt Pettersson, Jan-Erik Kling och Lilian Andersson.
Foto: Fredrik Zens*

***Vilka bodde i kvarteret Gevaldigern?
Hur såg det tidigare ut vid Östra torget?
Svaren på dessa och liknande frågor
finns i Bygdeband!***

Bygdeband – www.bygdeband.se – är Hembygdsförbundets digitala databas där information och bilder från lokalhistorien finns tillgängliga för hela världens internetanvändare.

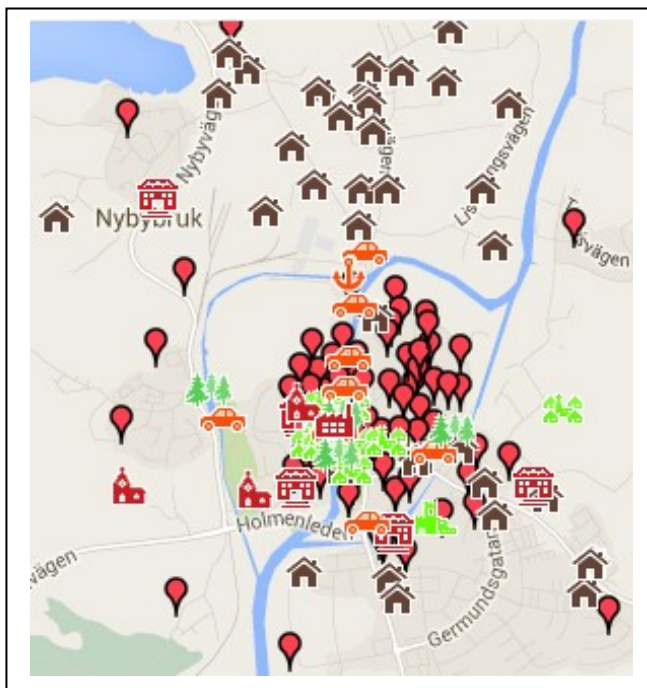
S:t Olofs Gille har varit med från starten för fem år sedan. Efter en omstart hösten 2014, med ny programvara och enklare sökvägar, pågår arbetet med att både komplettera redan inlagd information och att lägga in nytt material. Många bilder och dokument ur Gillets samlingar har digitaliserats.

Boenden finns dokumenterade för Torshällas 150 äldsta gårdar. Alla kvarter är inlagda, en del med nytagna bilder.

Lilian Andersson och Bernt Pettersson har med sina kunskaper om släktforskning och lokalhistorien lagt grunden till Torshällas del av Bygdeband. De arbetar oförtrutet vidare tillsammans med Björn Maxe, Jan-Erik Kling och Karin Lindh som också ingår i Bygdebandsgruppen. Vi tar tacksamt emot hjälp med att identifiera personer, händelser och platser.

Eventuella upplysningar kan du sända till Gillets hemsida: info@sanktolofsgille.se

Text: Karin Lindh

All information i Bygdeband utgår ifrån en "plats", t ex Sörmland – Eskilstuna – Torshälla Stadsförsamling.

Det kan också vara en plats t.ex. kvarter eller gård. Kartan visar några av platserna i Torshälla.

Hör gärna av dig till bygdebandsgruppen om du vill veta mer.

Faktaruta

Hitta i Bygdeband
www.bygdeband.se

All information i Bygdeband utgår från en "Plats" t.ex. Sörmland – Eskilstuna – Torshälla Stadsförsamlingeller skriv Torshälla i sökrutan, bocka i förening och klicka på länken för S:t Olofs Gille.

Nu kan du söka dig vidare genom att välja någon rubrik i listan "Platser i Torshälla Stadsförsamling" eller scrolla ner och klicka på kartan (se bilden ovan).

Den som söker information om boenden i någon av de äldsta gårdarna, men inte känner till kvarteret eller gårdens nummer, kan i många fall komma rätt genom att ange gatuadressen i sökrutan.

Trevlig läsning!

Årets växtmarknad i Mormorstäppan

Ebon och Lars-Axel Larsson, två glada Kosterbor, som under flera år hjälpt oss med väffelgräddning på Torshälla marknad

Alla som hjälper oss på hembygdsgården bjuds på en tackfest.

Här en bild från årets fest

Till vänster: Birgitta Biderman, Gunhild Karlsson, Björn Maxe samt Marianne Nilsson

Bild t.v.

Den 6 december invigdes en ny skulptur i Holmbergsparken.

Verket heter "Mantel" och konstnären är Ebba Bohlin, Stockholm.

"Mantel" är gjuten i brons och c:a 1,5 meter hög.

Ebbas egna tankar om "Mantel" är att den blå färgen står fint mot omgivningarna och årets alla växlingar. Hon är även inspirerad av skulpturen S:t Gertrud som finns i Torshälla kyrka.

Foto:

*Christina Åslund
Bernt Pettersson
Janett Eriksson*

Skärvor berättar

År 1938 fick Allan Ebeling sitt första offentliga uppdrag i Eskilstuna. Det var en utsmyckning till det nybyggda Stadshotellet. Hans uppdrag var att bl.a. utforma en pelare i keramik med relieffigurer. Figureerna föreställde bl.a. en tennisspelare, en gitarrist, en arbetare med spade, en figur som är målare m.m. Målaren har Allan Ebelings ansikte.

kartonger med brända keramikbitar. Delarna har legat på Ebelingmuseet tills konservator Rosalind Wallqvist tog sig an arbetet med att försöka restaurera och rädda det som gick. Rosalind började med att borsta rent keramikbitarna. Därefter fick alla bitar ett ordentlig bad med rengöringsmedel. Materialet fick ligga i badet flera månader.

Bild på pelaren före och efter branden 2009

Pelaren förstördes i den omfattande branden den 25 februari 2009.

Ebelingmuseets personal gjorde ett omfattande arbete dagarna efter branden.

De fick då tillträde till resterna av Stadshotellet och kunde samla ihop 20

Rosalind är en av få keramikkonserveratorer i Sverige. Utbildningen har hon skaffat sig vid South Africa of Ceramics Conservation i Pretoria.

Enligt Rosalind var det inte något lätt arbete att få bitarna rena. De flesta bitar

Historisk afton 2015

var kolossalt missfärgade och i stället för den tidigare vackra gröna glasyren hade delarna fått en kopparfärgad matt lyster.

Eftersom bitarna var gjorda av terrakotta var det mycket viktigt att de fick torka ordentligt innan hon kunde fortsätta arbeta med återskapandet. En konservator får inte göra vad eller hur som helst med ett material som ska återställas. Man får måla och limma samt rengöra men inte ersätta sådant som är borta. Det är dessutom mycket viktigt att ha rätt verktyg och de måste vara godkända. De verktyg som Rosalind använt är godkända av British Museum. Flera av verktygen är små nålaktiga föremål som liknar tandläkarredskap.

Rosalinds arbete gav dock resultat och efter drygt ett halvår hade hon återskapat delar av keramikpelaren. Hela pelaren var omöjlig att återställa då mycket material var helt förstört.

På Ebelingmuseet kan man se detta fantastiska arbete som Rosalind gjort. Där finns bitarna som återskapats till vackra gröna keramikplattor. Det är inte bara plattorna och skärvorna som berättar utan verktygen och hela processen med Rosalinds arbete är också en del av den fina och viktiga utställningen i Torshälla

Text och bild: Janett Eriksson

Den 3 november anordnades historisk afton i samarrangemang med Torshälla stads förvaltning/kultur och Torshälla församling. Denna gång gästades vi av biskop emeritus Jonas Jonsson.

Kvällen inleddes i kyrkan med musik som spelades av kantor Amelie Lindén. Därefter höll Jonas Jonsson ett föredrag om Nathan Söderblom och Gustaf Aulén. Han inledde med att ge oss en bild av Nathan Söderblom.

Nathan Söderblom var prästson från Hälsingland, född år 1866. Efter studentexamen i Hudiksvall år 1883 skrev Nathan in sig vid Uppsala universitet och tog där en fil.kand. examen år 1886. Han beslutade sig därefter att bli präst och efter en resa till USA påbörjade han sina fortsatta studier. Han prästvigdes år 1893.

Söderblom var en mycket social, musikalisk och språkbegåvad person. Under sin tid vid Uppsala universitet var han bl.a. studentkårens ordförande. År 1894 for han till Paris och arbetade där som pastor i bl.a. svenskkolonin samt sjömanskyrkan.

År 1914 blev Nathan S. utnämnd till ärkebiskop i Uppsala stift. Han utförde ett aktivt fredsarbete och skapade ett ekumeniskt råd i världen. Han valdes in i Svenska akademien år 1921 och erhöll Nobels fredspris 1930. Nathan S. har skrivit en mängd böcker och skrifter

men även psalmer, bl.a. "I denna ljuva sommartid". Nathan Söderblom gifte sig år 1884 med Anna Forsell och paret fick tillsammans 12 barn. Nathan Söderblom avled år 1931 i Uppsala.

Gustaf Aulén föddes år 1879 i Ljungby församling. Även han var prästson och valde att studera vid Uppsala universitet. Där träffade han Nathan Söderblom vilken gjorde stort intryck på den 13 år yngre Gustaf. Gustaf Aulén avlade sina examina i Uppsala och blev så småningom professor i teologi, nu vid Lunds universitet. Mellan åren 1933-1952 var han biskop i Strängnäs stift. Gustaf Aulén gifte sig 1907 med Kristine Björnstad från Norge.

Gustaf Aulén var en musikalisk, internationellt orienterad och humoristisk person. Han var en stark motståndsmän under andra världskriget och en av de allra starkaste rösterna mot nazismen. År 1946 mottog han en fin norsk medalj för sitt arbete för Norges sak under kriget.

Aulén gav ut många teologiska verk under sin livstid och var även en duktig kompositör. Gustaf Aulén dog år 1977, 98 år gammal.

Jonas Jonsson har skrivit böckerna:
Jag är bara Nathan Söderblom satt till tjänst: en biografi samt
Gustaf Aulén: biskop och motståndsmän

Janett Eriksson

Torshälla jubileumsdräkt

Tävlingen om Torshälla jubileumsdräkt är avgjord. Det dräktförslag som fick flest röster, både på dam och på herrsidan, var nummer 1, se bild. Det är Birgitta Lindberg – Grönberg från Eskilstuna som lämnat vinnande förslag. Hon har utgått från traditionella hembygdsdräkter men moderniserat skärningar och tillbehör. Färgerna i Torshällas vapen ligger till grund; mellanblått, svart, vitt och rött. Förslaget visades på Torshälla marknad.

Birgitta Lindberg - Grönberg med vinnande förslag

Smycket som vann omröstningen var halsbandet designat av May Jansson. Smycket kommer att finnas till försäljning under jubileumsåret men går bra att beställa redan nu hos May Jansson.

De tre vinnarna: May Jansson, Christer Åslund samt Birgitta Lindberg – G.

Som tillbehör på herrdräkten röstade allmänheten fram ett bältesspanne med motiv av Torshälla vapen. Det förslaget var inlämnat av Christer Åslund. Spännet ska gjutas av rostfritt stål och kommer också att finnas till försäljning under jubileumsåret.

Vi fick in drygt 250 röster och bland de röstande delades ut ett pris som tack för visat intresse. Vinnaren fick en bok.

Den 25 januari 2016 startar hembygdsföreningen en sykurs för den som själv vill sy sin jubileumsdräkt. Om du är intresserad av detta ska du snarast höra av dig till Christina Åslund tel. 016-34 30 06

Här drar Linnéa fram vinnaren bland alla de som röstat, tillsammans med. Birgitta L-G och Christina Åslund

Text och bild: Janett Eriksson

Skrivare och scanners bortskänkes

Lexmark
(bläck)

Multifunktionsskrivare
USB-anslutning.
Manual finns men
installationsskiva saknas

Plustek

Scanner OpticPro ST 64
USB-anslutning.
Manual finns men
installationsskiva saknas

Microtek

Scanner ScanMaker 6100
USB-anslutning.
Manual och installationsskiva saknas

Brother

Multifunktionsskrivare
(laser, ej färg) MFC-7420
anslutes med nätverkskabel.
Manual och installationsskiva saknas.

**Är du intresserad av något av föremålen, ring 070-320 48 23
(Hans Eriksson) för visning.**

Årsmöte 2016

Den 7 mars har vi årsmöte i
Kvarnen.

Mer information om tider samt
program kommer i nästa nummer
av S:t Olof.

Då finns även dagordningen att
läsa.

Arbetsdagar

Våra öppna torsdagar på
Bergströmska gården gör nu
uppehåll under december och
januari.

Torsdagen den 4 februari öppnar
vi åter mellan kl. 14.00 – 16.00.
Då är du välkommen till oss.

För eventuella visningar eller
andra frågor kan du alltid
kontakta oss via telefon eller mail.

Medlemstidningen S:t Olof utkommer
med fyra nummer per år.

Torshälla Hembygdsförening S:t Olofs Gille

Styrelse:

Iha Frykman, ålderman	tel 35 81 39
Jan-Erik Kling, v. ålderman	tel 35 56 41
Karin Lindh, skrivare	tel 35 88 38
Janett Eriksson, v. skrivare	tel 35 52 95
Hans Eriksson, gärdeman	tel 35 52 95
Christina Åslund	tel 34 30 06
Torbjörn Axner	tel 35 50 35
	mobil 070-600 60 70

Suppleant:

Mikael Nyman	tel 35 84 81
Tryggve Lundh	tel 35 53 75

Museikommitté: Styrelsen.

Arkivkommitté:

Iha Frykman	tel 35 81 39
-------------	--------------

Trädgårdskommitté:

Jan-Erik Kling	tel 35 56 41
----------------	--------------

Aktivitetskommitté:

Christina Åslund	tel 34 30 06
------------------	--------------

Dataansvarig:

Hans Eriksson	tel 35 52 95
---------------	--------------

Redaktion S:t Olof:

Janett Eriksson, Bernt Pettersson

Bergströmska gården Hembygdsgård

Lilla gatan 12, TORSHÄLLA

Telefon 016-35 50 76

Medlemsavgift: 100:- enskild,

150:- familj Plusgiro: 26 81 47-6

Postadress: Torshälla Hembygdsförening
S:t Olofs Gille, c/o Iha Frykman
Tornsvägen 1, 644 31 TORSHÄLLA

E-postadress: info@sanktolofsgille.se

Hemsida: www.sanktolofsgille.se

B

Ur museisamlingarna

I Nyströms fotoarkiv finns denna bild av kyrkan före branden 1873. Blixten slog då ned i det nytjärade tornet som blev helt avbränt. Den höga och smala tornspiran var över 80 meter hög och var synlig vida omkring. Tornet ersattes med det trappstegsformade tornet som är i dag. Georg Nyström, född 1861, var 11 år när han målade av kyrkan året före branden.

Man ser redan här att han goda anlag att bli en duktig målare, en talang som han senare hade stor nytta av som standar- och fanmålare.

Kyrkogårdsmuren på västra sidan gick som synes närmare kyrkan än den gör i dag.

Bernt Pettersson